

EESTI LINNADE JA VALDADE LIIT	
<p>Eesti Linnade ja Valdade Liit esitas arvamuse Riigikogu kultuurikomisjonile Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt esitatud muudatusettepanekutele põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning kutseõppeasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõule (653SE). Nimetatud muudatusettepanekus oli Haridus- ja Teadusministeeriumil samuti ettepanek sätestada koolide eelistuste märkimise võimalus nagu on sätestatud hetkel kooskõlastatavas põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõus. Jääme kultuurikomisjonile esitatud tähelepanekute juurde. Eelnõu koostaja ei ole nimetatud kitsaskohti ega küsimusi seletuskirjas (või muul viisil) käsitlenud – näiteks ei ole selgitatud mitu eelistust õpilane märkida saab jms. Täiendavalt on ettepanek, et eelnõu koostaja selgitaks alljärgnevat.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Sedalaadi detailide, nagu eelistuste arvu märkimine jne reguleerimine ei saa toimuda seaduses, vaid pigem on tegemist rakendusakti (määrus) küsimusega või küsimusega mida ei reguleeritagi (õpilase vabadus otsustada ise eelistuste arv).</p>
<p>1.1. Kui kool kutsub vestlusele esmalt õpilased, kes on märkinud kooli esimeseks eelistuseks, siis kas vabade kohtade olemasolul peab kool järgmisel ringil kutsuma vestlusele õpilased, kes on pannud kooli eelistustes teiseks, ning pärast neid kutsuma vestlusele need õpilased, kes on märkinud kooli kolmandaks eelistuseks jne?</p>	<p>Tingimused kooli vastuvõtuks määrab iga kool ikkagi ise oma vastuvõtu tingimustes ja korras. Vestlus ei pruugi üldse olla osa vastuvõtu tingimustest. Kui kool arvestab sisseastumisel õpilaskandidaadi poolt varem sooritatut (põhikooli lõpetamise tulemusi) ning ise täiendavalt midagi ei korralda, siis võib ta eelistusi küll arvestada (nt anda selle eest lisapunkte), aga ei pruugi üldse arvestada. Kui kool korraldab vestlusi või teeb sisseastumistesti ning kutsub sellele õpilaskandidaadid vastavalt eelistuste märkimisele, siis on tema otsustada, kas ta kutsub koheselt kooli esimese ja teise või esimese, teise ja kolmandana märkinud õpilaskandidaadid – seda mõjutavad selgelt õppekohtade arvu ja kandideerijate omavaheline osakaal/suhtarv (kuna eelduslikult kutsutakse kandideerimisel jätkama rohkem õpilaskandidaate kui on õppekohti). Nt kui kooli esimese eelistusena märkinud õpilasi on vähem kui õppekohti, siis on üsna selge, et koheselt kutsutakse ka õpilaskandidaadid, kes märkisid kooli teiseks eelistuseks.</p>
<p>1.2. Õpilane on märkinud kooli esimeseks eelistuseks ning lisanud ka konkreetse õppesuuna, mida ta selles koolis eelistab. Näiteks, õpilane on esimese eelistusena märkinud kooli A ning esimene õppesuuna</p>	<p>Kui kool on teinud eraldi suundade jaoks eraldi sisseastumiskatsed, siis õppija vaatest on tegemist erinevate katsetega, mis ei ole omavahel seotud. Pingeread kujunevad samuti erialade/õppesuundade lõikes. Kui ühes koolis</p>

<p>eelistus on reaal-mediitsiinisund. Kuidas peab kool käituma, kui reaal-mediitsiinisunda on tahtjaid palju ning õpilane esimesena eelistatud õppesuunda ei saa? Kas kool peab tagama talle koha mõnes teises õppesuunas? Mis saab siis, kui teiste õppesuundadega klassid on juba täidetud nende õpilaste poolt, kes on neid esimese eelistusena märkinud? Kuidas peab kool arvestama õpilase esimest õppesuuna eelistust, kui vastuvõtutestiga on sama palju punkte saanud mitu õpilast, kes samuti eelistavad sama õppesuunda?</p>	<p>ühele õppesuunale on esitatud avaldus ja sinna õpilaskandidaat ei pääse ning teistele sama kooli õppesuundadele avaldust esitatud ei ole, ei pea kool seal õppimiseks kohta pakkuma. Igal konkursil kujuneb pingerida, on kooli vastuvõtu korra küsimus, kas eelistust arvestatakse, milliseid andmeid pingerea moodustamiseks kasutatakse jne. Kohti saab pakkuda pingerea alusel.</p>
<p>2. Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks PGS § 28 lõige 2. See tähendab, et edaspidi ei või gümnaasiumi kodukorras sätestada täiendavaid aluseid 18-aastaste ja vanemate õpilaste gümnaasiumist väljaarvamiseks. PGS § 68 lõige 2 sätestab, et kooli kodukord ja selle muudatused esitatakse enne kehtestamist arvamuse andmiseks kooli hoolekogule ja õpilasesindusele. Seega, kui kooli kodukorras on sätestatud täiendavaid väljaarvamise aluseid, siis peab kool kodukorda muutma ning see võtab aega. Samuti ei ole tavapärane, et keset õppeaastat muudetakse väljaarvamise aluseid. Ettepanek on sätestada seaduses üleminekuaeg, et koolidel oleks aega muudatused korrektselt sisse viia.</p>	<p>Arvestatud. Eelnõusse lisatud, et PGS § 28 lõike 1 punkt 7 ja § 28 lõike 2 muudatused jõustuvad üldise korra asemel 1. septembril 2026. a. Ülejäänud sätted jõustuvad üldises korras.</p>
<p>MAJANDUS- JA KOMMUNIKATSIOONIMINISTEERIUM</p>	
<p>1. Eelnõu punktiga 1 täiendatakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (PGS) §-i 27 lõikega 3², mis võimaldab gümnaasiumidel arvestada sisseastumisel õpilaskandidaadi märgitud eelistust, kui gümnaasium on ka ise kooli vastuvõtu tingimustes ja korras näinud ette õpilaskandidaadi valiku arvestamise. Palume kaaluda eelistuse küsimisest loobumist, sest eelistuse küsimine lapselt/noorelt sellises haavatavas eas ja olukorras võib vähendada noore võimalusi omandada neile kõrgeim võimalik ja sobivaim haridus ning teha valikuid eneseteostuseks, mis omakorda mõjutab nende tulevase töövalikuid. Juhime tähelepanu, et väljapakutud õpilaste filtreerimismehhanismi on varasemalt korduvalt õigusvastaseks hinnanud õiguskantsler (kirjad 11.04.2025 nr 7-5/250298/2502648 ja 10.02.2025 nr 7-5/250214/2500879). Saab nõustuda õiguskantsleri seisukohtadega, mis toovad välja, et „[...] Koolil on õigus hinnata üksnes kandidaadi teadmisi ja oskusi (PGS § 27 lg 3). Kool ei saa seada tingimuseks muid, subjektiivseid nõudeid. Kandideerija koolieelistus</p>	<p>Teadmiseks võetud. Olete palunud kaaluda eelistuste märkimisest loobumist, kuna eelistuste küsimine on Teie hinnangul noore jaoks liialt varajane ja noor on alles haavatavas eas. Meie hinnangul on põhikooli lõpp just see hetk, kus noor peab hakkama tegema teadlikke valikuid. Tal tuleb igal juhul otsustada, kas jätkata õpinguid gümnaasiumis või kutseõppeasutuses – mitme gümnaasiumi vahel valimine ei erine sellest otsusest. Koolieelistuste märkimine aitab noorel mõelda, milline kool ja õppekeskkond teda päriselt arendaks ning millises suunas ta soovib pingutada ja kasvada. Selleks ajaks on juba olemas esmane arusaam oma tugevustest, huvidest ja eksamitulemused, mis võimaldavad teha otsuse teadmiste, mitte juhu pealt.</p> <p>Olete märkinud ka, et eelistuste küsimine võib vähendada ligipääsu parimale võimalikule haridusele. Meie hinnangul ei välista eelistuste</p>

enne testide tegemist ei ole objektiivne nõue, sest sisuliselt on see kandideeriija soov, mis koolis ta sooviks õppida, ilma et ta teaks, millised on objektiivsed võimalused (testide tulemused) soovitud koolis õppida.[...] Ei ole välistatud, et koolieelistuse teatamine mõjutab sisseastumisvestlusel ka kooli vastuvõtmise otsust ja seega piirab kandidaadi eneseteostusvabadust (PS § 19 lg 1). Seda ka juhul, kui kool on vastuvõtutingimustes kehtestanud, et otsuse tegemisel ei arvestata õpilase vastuvõtuprotsessi alguses väljendatud koolieelistust [...]. Gümnaasium peab hindama õpilaskandidaadi vastavust kooli kehtestatud tingimustele. Seega ei saa kool noort kõrvale jätta selle alusel, kas ta on kandideerinud veel mõnesse gümnaasiumisse, või eelistada teda selle tõttu, et ta soovib õppida eeskätt selles koolis. [...]“. Koolikatsete halduskoormuse vähendamine ei kaalu üles õpilaste ligipääsu parimale haridusele, mida nad on suutelised omandama ja eluks vajavad. Koolikatsetega seotud halduskoormus mõjutab asutusi lühiajaliselt, kuid gümnaasiumis käimine mõjutab õppija ja tema pere igapäevaelu mitmeks aastaks oluliselt. Lisaks mõjutab see kõrgkooli sisse astumist ja kokkuvõttes tööturul osalemist. Selle muudatuse tõttu võivad eriti kannatada erivajadustega (sh ajutiste ja hindamata) ning majanduslikult keerulisemas olukorras õppijad, hoolduskoormusega õpilased, maapiirkondades elavad õpilased, kelle kooli valiku oluliseks kriteeriumiks on kooli ligipääsetavus ja kes on oma valikutes ettevaatlikumad. Noore valitud eelistusi võivad mõjutada ka tema vanemad, mistõttu ei pruugi valik kattuda noore enda tegelike soovidega. Leiame, et õiguskantsleri poolt varasemalt välja toodud probleemi ei vähendaks ka PGS-is eelistuse küsimise õiguse sätestamine, sest endiselt peaks kandideeriija esitama enda koolieelistuse enne, kui ta tegelikult teab, millised on testide tulemused ehk objektiivsed võimalused soovitud koolis õppida. Ka eelnõu seletuskirja punktis 6.1 on märgitud, et „Ebasoovitava mõju risk võib väljenduda selles, kui edasiõppimise valikud jäävad õpilaskandidaadil läbi mõtlemata ja/või on liigoptimistlikud, enda võimeid ülehindavad, mille tulemusel eelistatud gümnaasium ikkagi muid vastuvõtutingimusi rakendades (vestlus, test vm) praagib õpilaskandidaadi välja ning järgmise (teine,

märkimine ühtegi kooli ega vähenda võimalusi. Koolid võtavad endiselt vastu teadmiste ja oskuste põhjal, mitte ainult eelistuste järgi. Eelistuste süsteem aitab hoopis vältida olukordi, kus noored kandideerivad korraga kõikjale ilma tegeliku soovita, ning muudab protsessi selgemaks ja sihipärasemaks.

Märgite, et väljapakutud õpilaste filtreerimissüsteemi on varasemalt korduvalt õigusvastaseks hinnanud õiguskantsler. Õiguskantsler on kriitiline olnud juhtudel, kui kool on eelistanud või välistanud kandidaate ainult eelistuste põhjal. Õiguskantsleri kriitika põhines sellel, et kehtiv õigus seni ei reguleerinud eelistuste märkimist ning seda ei saanud seetõttu sisseastumisel arvestada.

Olete ka märkinud, et ei ole välistatud, et koolieelistuse teadmine mõjutab sisseastumisvestlusel ka kooli vastuvõtmise otsust. Seda riski saab vältida, kui koolid kehtestavad selge korra, et eelistusi ei kasutata vestuste hindamisel. Sama põhimõte toimib edukalt paljudes teistes riikides – eelistus on tehniline, mitte sisuline info.

Olete arvamusel, et eelistuse küsimine piirab eneseteostusvabadust. Tegelikult on vastupidi – eelistuse märkimine on noore eneseteostuse väljendus. See on võimalus olelda, et „see on kool, kus ma näen end kasvamas ja õppimas“. Kui noor ei pea oma soovi üldse sõnastama, jääb ta passiivseks süsteemi osaliseks. Eelistuste avaldamine õpetab vastutust ja otsustusjulgust – need on oskused, mida me gümnaasiumihariduses tema arengus kõige enam väärtustame.

<p>kolmas jne) eelistuse gümnaasiumid on oma valiku teinud juba kooli (esimesena) eelistanud õpilaskandidaatide seast. Ning see õpilaskandidaat peab kandideerimist jätkama täiendava vastuvõtu korras (mida korraldavad koolid, kus on pärast esialgset vastuvõttu veel vabu õppekohti) või astuma ettevalmistavasse õppesse.“ Eeltoodule tuginedes oleme seisukohal, et seni, kuni õpilastel pole võimalik teha teadlikku valikut, ei tohiks neilt ka valiku tegemist nõuda.</p>	
<p>2. Eelnõu punktiga 2 muudetakse PGS § 28 lõike 1 punkti 7, millega muutub vastavas punktis sätestatud koolist väljaarvamise lävend õpilase jaoks rangemaks. On murettekitav, et täiskasvanud õpilane võib koolikohast ilma jääda mõne lühiajalise probleemi tõttu. Palume säilitada praegu kehtiv süsteem või täiendavalt analüüsida ja selgitada, kas ja kuidas eelnõu punktiga 2 kavandatud muudatus mõjutab eelkõige erivajadustega ja suure hoolduskoormusega täiskasvanud õppijaid, kes soovivad oma haridusteed jätkata ja millised toetavad lahendused on tagatud enne koolist väljaarvamist. Leiame, et erivajadustega inimene võib jõuda gümnaasiumi tasemel õppesse vanemana kui keskmine gümnaasist, kuid vajab samas just enam paindlikkust kõrgeima võimaliku hariduse saamiseks. Samuti võib kõigil täiskasvanud õppijatel olla perioode, kus hoolduskoormuse, tervise, majanduslike probleemide või muu põhjuse tõttu on kehvem periood, aga nad siiski suudaks end intensiivse õppimisega ka keerulisest olukorrast aasta jooksul välja tuua. Seega võib tekkida küsimus, kas kavandatav lävend on piisavalt paindlik, et ei katkestataks keerulisema elukorralduse või eluperioodiga inimestel haridusteed hetkel, kui nad tegelikult soovivad õppida. Lahendusena ei pruugi toimida ka mõjuvate põhjuste esitamine erandiks, sest see võib liialt eraelusse sekkuda. „Nõrgad“ kursusehinded kolmes õppeaines võivad tekkida näiteks leinaperioodil, terviseprobleemi või hooldatava haigestumise tõttu, mille kohta inimene ei pruugi tahta täiendavaid selgitusi jagada. Sellises stsenaariumis võib väheneda õpilase usaldus haridussüsteemi vastu ja motivatsiooni elukestvaks õppeks. Lisaks on Eestil puuetega inimeste õiguste konventsiooniga võetud kohustus tagada „[...] puuetega inimestele ilma diskrimineerimiseta ja</p>	<p>Ei arvestata. Kehtiv süsteem muutub on pigem muutunud seeläbi, et Eestis on 1. septembrist 2025. a õppimiskohustus, mis ei võimaldagi alaealisi õppijaid koolist välja arvata (seni oli võimalik 16- ja 17-aastased gümnaasiumiõpilased õppetöös edasijõudmatuse tõttu gümnaasiumist välja arvata, kuna neile isikutele ei laienenud õppimise kohustust. Ning süsteem on muutunud ka seeläbi (käesoleva eelnõuga), et gümnaasiumid ei saa ise enam kehtestada koolist väljaarvamise tingimusi, mis seni olid kehtestatud kohati rangemad (just õppetöös edasijõudmisele). Mistõttu koostoides on tingimused edaspidi õpilaste jaoks edasi õppimiseks selgelt soodsamad, mitte rangemad.</p>

teistega võrdsetel alustel juurdepääsu üldisele kolmanda taseme haridusele, kutseharidusele, täiskasvanuharidusele ja elukestvale õppele [...]“ (artikkel 24). EHIS-es oli 2022/2023. õppeaastal märgitud erivajaduste märkega õpilaste osakaal põhikoolis 30,6% ja gümnaasiumis 4% (Kaasava hariduskorralduse tõhusus üldhariduses 2023, lk 105, 107). Samas uuringus (lk 124) tuuakse välja, et põhjus võib olla selles, et paljud põhikoolis toe vajadusega õpilased gümnaasiumis oma haridusteed ei jätka. Arvestades õppimiskohustusliku ea tõstmist, võib erinevate vajadustega õpilaste arv gümnaasiumides tõusta ja seega ka õpilaste osakaal, kellel on vaja paindlikkust õppetöös. See omakorda tekitab küsimuse, et isegi kui kõigil lisanduvatel gümnaasistidel oleks kõik erivajadused tuvastatud, siis kas on olemas piisavalt tugispetsialiste nende toetamiseks. Kokkuvõttes on murettekitav, kui edaspidi on võimalik täiskasvanud õppijaid gümnaasiumist lihtsamalt välja arvata ja sellega nende haridustee katkestada. 2022. aasta elanikkonna hoolduskoormuse uuringu andmetel oli hooldajate osakaal 16-29- aastaste seas 15%. Kõikidest 16+ vanuses hooldajatest (samuti 15%, arvuliselt 159 500 – 180 300 inimest), pidi oma leibkonnas kellegi hooldamise tõttu 7% loobuma õppimisest või täiendkoolitusest, 2% vähendama õppekoormust, 6% pidi tegema midagi muud töö või õpingutega seoses, et hooldamisega toime tulla ning ainult 46% hooldajatest ütles, et hooldamine ei mõjutanud nende tööelu või õpinguid. Keskmisest sagedamini tunnevad hoolduskohustuste negatiivset mõju tööle/õpingutele need hooldajad, kes hooldavad alla 16-aastast last (74%). Töötavatest/õppivatest hooldajatest, kes hindavad oma hoolduskoormust suureks või talumatult suureks, märkis 32%, et nende tööandja/õppeasutus neile paindlikku ajakasutust enamasti/üldse ei võimalda. Oma tervise halvenemist (viimase 12 kuu jooksul) tunnetas 46% hooldajatest, sh 73% suure/talumatult suure hoolduskoormusega hooldajatest. 12 kuu jooksul oli peaaegu alati/tihti üleväsimust tundnud 54% hooldajatest ja depressioonisümptomeid kogenud 46%. Nii üleväsimuse kui depressioonisüptomite kogemine suureneb hoolduskoormuse kasvades. Seega palume säilitada praegu kehtiv süsteem või muudatusi

<p>kavandades täiendavalt analüüsida ja selgitada, kas ja kuidas eelnõuga kavandatav muudatus võib neid sihtrühmi mõjutada ja millised toetavad lahendused on tagatud enne koolist väljaarvamist.</p>	
<p>3. Toetame eelnõu punktiga 4 kavandatud muudatusi samadel põhjendustel, mis on eelnõu seletuskirjas välja toodud ja peame vajalikuks see muudatus ellu viia. Leiame, et õpilaste isiklike, sh vaimse ja füüsilise tervise probleemide ning keeruliste peresuhete arutamine suure hulga inimeste osalusel riivab õpilase privaatsust ning ei ole sellisel kujul vajalik. Muudatuse elluviimisel soovitame analüüsida, kuidas parimal moel tagada, et mõjutusmeetmete üle otsustamisel saab direktor (PGS § 58 lg 4) tugineda üksnes tugispetsialistide ekspertiisile ja ei ole eeldust, et tugispetsialistid peavad direktorile avaldama õpilase eraelu detaile. Privaatsuse tagamine on oluline, et õpilased usaldaksid ja julgeksid kooliga koostööd teha ja ühiselt muresid lahendada. Näiteks on Eesti puuetega inimeste õiguste konventsiooniga võtnud kohustuse tagada ja edendada kõigi puuetega inimeste kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täielikku teostamist ilma mis tahes diskrimineerimiseta puude alusel, sealhulgas võtma kõiki asjakohaseid meetmeid, kaasa arvatud seadusandluses, et muuta või tühistada olemasolevad seadused, määrused, tavad ja praktikad, mis on puuetega inimeste suhtes diskrimineerivad (artikkel 4). Eestil on kohustus kaitsta puuetega inimeste isiklike, tervise ja rehabilitatsiooniga seotud andmete konfidentsiaalsust teiste inimestega võrdsetel alustel (artikkel 22) ning andmete kogumisel tagada puuetega inimesi käsitlevate andmete konfidentsiaalsus ja nende eraelu puutumatus austamine (artikkel 31).</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
<p>JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM (esialgne tagasiside)</p>	
<p>Kas kool arvestab sellise õpilase kohe automaatselt koolist välja või on selle juures ka mingi kaalutlusotsus?</p>	<p>See ei ole kaalutlusotsus. Õpilane sellisel juhul (aluse esinemisel) arvatakse koolist välja.</p>
<p>Selguse huvides palume täpsustada, millal gümnaasiumide sisseastumiskatsed toimuvad. Kui need toimuvad enne gümnaasiumi lõpueksameid, siis kuidas ja mille põhjal õpilased oma võimeid hindama peavad? Kuidas on koolide poolt tagatud, et õpilaskandidaadid oskavad oma võimeid adekvaatselt ja realistlikult hinnata?</p>	<p>Eelmise reformiga (õppimiskohustuse kehtestamine - Eesti Vabariigi haridusseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (õppimiskohustuse kehtestamine)–Riigi Teataja) liiguti olulisel määral selles suunas, et õpilased tegeleksid enne põhikooli lõpetamisega ja alles seejärel vastuvõtutoimingutega järgmisel</p>

	<p>haridustasemel õpingute jätkamiseks. Päris 100 protsendiliselt ei ole seda võimalik tagada, aga kehtiva regulatsiooni kohaselt toimub vastuvõtt ajavahemikul 15. mai kuni 19. juuni.</p> <p>Eksamitulemused on õpilaste jaoks selleks hetkeks teada, aastahinded pole välja pandud, aga need on sisuliselt aimatavad, kuna need tekivad kas veerandi- või trimestrihinnete pinnalt, mis tähendab, et kolmest kaks või neljast kolm on õpilaste jaoks teada. Selleks, et õpilased suudaksid oma võimeid adekvaatselt hinnata on koolis õpetajad (sh klassijuhataja), kuid peaasjalikult karjääriõpetus ning üldine karjääriabi.</p>
<p>Palume hinnata, kas ja kuidas mõjutab muudatus õpilaste vaimset pinget, ärevust gümnaasiumisse sisse astumise protsessis. Kuivõrd viimastel aastatel on avalikkuses tähelepanu juhitud suurenenud gümnaasiumi kohtade konkurentsile elanike rohkemates piirkondades, siis tuleks muudatuse juures ka hinnata, kuidas uus täiendav otsustamise kohustus õpilastele mõjub.</p>	
<p>Võimalusel võiks välja tuua ka statistika kui paljud õpilased on seni koolidest välja arvatud ebapiisavate õpihinnete tõttu. Samuti hinnata, kas selliste õpilaste hulk võib muudatuse tulemusel suurened?</p>	<p>Teadmiseks võetud. Haridus- ja Teadusministeerium sellist statistikat ei koonda ning seetõttu ka ei oma, et seda omakorda seletuskirjas esile tuua.</p>
<p>Üldine märkus koolide tegutsemise õiguslike aluste kohta 1. Justiits- ja Digiministeeriumi hinnangul ei saa kohaliku omavalitsuse üksuse (omavalitsusüksus) ja eraõiguslike juriidiliste isikute tegevust reguleerida samade normidega. Põhikoolide ja gümnaasiumide pidamise kohustus on pandud seadusega omavalitsusüksustele (kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) § 6 lg 2), eraõiguslikud juriidilised isikud aga tegutsevad selles vallas ettevõtlusvabadusest lähtuvalt, s.t nad on ise valinud selle tegevusala. Nii põhikoolide kui ka gümnaasiumide puhul on omavalitsusüksusele pandud seadusega kohustus neid asutusi pidada ning seadus peaks nägema ette kindlad tingimused, millele asutused ja nende pakutav teenus peavad vastama. Omavalitsusüksus täidab oma seadusjärgset kohustust seaduses kindlaks määratud nõuetest lähtuvalt ning selle tegevuse üle teostatakse järelevalvet. Justiits- ja Digiministeeriumi hinnangul läheb omavalitsusüksusele õppeõiguse/tegevusloa nõude kehtestamine vastuollu omavalitsusüksuse enesekorraldusõigusega. Alusharidusseaduses on koostöös Justiits- ja Digiministeeriumiga välja</p>	<p>Teadmiseks võetud. Kindlasti on seda märkust võimalik arvestada uute seaduste – põhihariduse seadus ja keskhariduse seadus eelnõude väljatöötamisel, mille väljatöötamiskavatsuste koostamisega on tööd alustatud. Menetluses oleva seaduse eelnõu ees märk on lahendada mõni tekkinud õiguslik probleem, mitte korrastada kogu õigusmaastikku üldhariduse valdkonnas.</p>

<p>töötatud reguleeritud, et kohalikul omavalitsusel (KOV) ei saa olla tegevusloa eeldust hariduse pakkumisel, kuivõrd neil on seadusest tulenev kohustus haridust pakkuda. Seega lasub neil üksnes kohustus teavitada Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) hariduse pakkumise kavatsusest. Sellisele lahenduseni jõuti seetõttu, et sisuliselt ei ole võimalik HTM-il keelduda koolitusloa andmisest isegi, kui KOV asutus ei täida seadusest tulenevaid nõudeid, sest sellisel juhul takistaks HTM seadusest tuleneva kohustuse täitmist (vt ka alusharidusseaduse §-d 20 ja 21 munitsipaallasteaia ning sealt edasi eralasteaia kohta). Justiits- ja Digiministeerium palub PGS regulatsiooni muuta selliselt, et ka selles oleks eristatud munitsipaalkoolide ja erakoolide tegutsemise õiguslikud alused.</p>	
<p>Halduskoormust puudutav märkus 2. Eelnõu seletuskirja sisukokkuvõttes on küll välja toodud fakt, et eelnõus on muudatusi, millega füüsiliste ja juriidiliste isikute halduskoormus väheneb ning muudatusi, millega juriidiliste isikute halduskoormus suureneb, kuid sisuliselt mõju halduskoormusele kirjeldatud pole. Hea õigusloome ja normitehnika eeskirja (HÖNTE) § 41 lg 2 p 3 ütleb, et sisukokkuvõttes tuleb kajastada mõju halduskoormusele ning selle kasvu korral anda ülevaade, mille võrra olemasolevat halduskoormust vähendatakse. Palume seletuskirja täiendada ning lisada sisukokkuvõttesse sisuline kirjeldus, mille võrra halduskoormus suureneb ja mille võrra väheneb.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Ei võimalik sellise kommentaariga nõustuda, kuna see ei vasta tõele. Sellele vaatamata oleme täiendanud olemasolevat teksti.</p>
<p>Andmekaitsealased märkused kehtiva regulatsiooni osas (märkused 3–5) 3. PGS § 32 – kõnealune säte näeb ette testide andmekogu. PGS § 32 lg 1 sissejuhatav lauseosa näeb ette, et “testide ja testimisega seonduvate andmete töötlemiseks asutab Vabariigi Valitsus andmekogu, mille eesmärk on võimaldada...”. Juhime tähelepanu, et seaduse tasandi regulatsiooni kehtestamisega on andmekogu juba asutatud, seega ei ole võimalik selle asutamist edasi delegeerida. Seega tuleb lõike 1 sissejuhatava lauseosa sõnastust muuta järgmiselt: „(1) Testide andmekogu on riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, mille eesmärk on võimaldada:“.</p>	<p>Arvestatud. Säte lisatud eelnõusse.</p>
<p>Nimetatud andmekogus töödeldakse ka isikuandmeid. Igasugust isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist käsitatakse eraelu puutumatuse (Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 26) riivena. PS § 11 kohaselt tohib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. See</p>	<p>Teadmiseks võetud. Haridus- ja Teadusministeerium on juba alustanud erinevate seaduste revisjoniga, et vaadata üle andmekaitsealane regulatsioon, kuid käesolev seaduse eelnõu ei ole selleks sobiv akt, kus tulemused realiseerida, kuna oleme</p>

tähendab, et niisugune piirang peab olema kooskõlas ka PS § 3 esimese lausega, mille kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Sättes väljendatud üldise seadusereservatsiooni põhimõtte järgi peab põhiõigusi puudutavates küsimustes kõik olulised otsused langetama seadusandja. Riigikogu võib täidesaatvat võimu volitada reguleerima üksnes vähem intensiivseid põhiõiguste piiranguid ning sealjuures peab seaduses sisalduv volitusnorm olema täpne, selge ja vastavuses piirangu intensiivsusega. Seda põhimõtet tuleb järgida ka isikuandmete töötlemisel. See tähendab, et isikuandmete töötlemine peab olema reguleeritud seadusega, määrusega võib seaduse norme täpsustada, kuid seda üksnes selge ja täpse ulatusega volitusnormi alusel. Mida intensiivsem on põhiõiguste piirang, seda üksikasjalikumad peavad olema täitevvõimu tegutsemise aluseks olev volitusnorm ja menetlusnormid. Seega ei sobi isikuandmete töötlemise seaduslikuks aluseks üldine volitusnorm, mis jätab kõik peamised küsimused täitevvõimu reguleerida. Eelkõige peab seaduse tasandil määratlema isikuandmete töötlemise olukorrad ja eesmärgid, töödeldavate isikuandmete koosseisu vähemalt isikuandmete kategooriate täpsusega (viimast võib seaduse volitusnormi alusel määrusega täpsustada) ning töödeldavate isikuandmete säilitamise tähtajad. Igasugune isikuandmete töötlemine peab vastama andmetöötluse põhimõtetele vastavalt isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) artiklis 5 sätestatule. Eelnevast tulenevalt palume täpsustada PGS §-s 32 sisalduvat andmekogu regulatsiooni selliselt, et see vastaks seadusereservatsiooni põhimõttele ning põhimääruse kehtestamise volitusnormi selliselt, et sealt nähtuks volituse selged raamid. Seaduse tasandil peab olema kindlaks määratud andmekogu pidamise eesmärk, andmekogusse kantavate isikuandmete koosseis, andmekogu vastutav töötleja (vajadusel kaasvastutavad töötlejad), andmete säilitamise maksimaalne tähtaeg (seda saab põhimääruses täpsustada, aga mitte pikendada) ning andmekogu põhimääruse volitusnormi raamid. Testide andmekogu puhul on seaduses ette nähtud andmekogu pidamise eesmärk ja vastutav töötleja, seega tuleks seaduses ette näha veel isikuandmete koosseis ja isikuandmete säilitamise maksimaalne tähtaeg. Palume seaduse regulatsiooni vastavalt täiendada.

seletuskirjas juba eelnõu kiireloomulisust põhjendanud.

<p>Seoses andmekogu põhimääruse volitusnormiga palume täpsustada seaduses selle raame, muutes PGS § 32 lõike 2 sõnastust järgmiselt: „(2) Testide andmekogu põhimääruse kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega, milles sätestatakse: 1) andmeandjad ja nendelt saadavad andmed; 2) täpne andmekoosseis; 3) vastutava töötleja ja volitatud töötleja ülesanded; 4) andmete juurdepääsu ja andmete väljastamise kord; 5) andmete säilitamise täpsemad tähtajad; 6) muud korralduslikud küsimused.“.</p>	<p>Arvestatud. Säte lisatud eelnõusse.</p>
<p>PGS § 32 lg 6 tuleb kehtetuks tunnistada, kuna andmekoosseisude täpsustamise kohustus tuleneb juba lõikes 2 ette nähtud põhimääruse volitusnormist.</p>	<p>Arvestatud. Säte lisatud eelnõusse.</p>
<p>4. PGS § 32¹ – kõnealune säte näeb ette juurdepääsupiirangu aluse ning andmesubjekti õiguste piiramise. Nimetatud säte ei vasta andmekaitse ja avaliku teabe töötlemise nõuetele, kuid kuna keeleseaduse, riigilõivuseaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõuga¹ on nimetatud muudatused juba kavandatud, siis Justiits- ja Digiministeerium käesoleva eelnõu raames selle sätte osas märkusi ei esita.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
<p>5. PGS § 46–48 – kõnealused sätted näevad ette kooli kohustuse selgitada välja ja rakendada õpilasele vajalik tugi. Kõnealuste sätete alusel ei ole selge, kuidas ja kus toimub isikuandmete töötlemine ning milliseid isikuandmeid toe väljaselgitamiseks ja rakendamiseks töödeldakse. PGS § 46 lg 7 näeb ette, et hindamise, testimise ja uuringute tulemused, samuti õpetajate tähelepanekud, tugispetsialistide ning koolivälise nõustamismeeskonna antud soovitusel, rakendatud teenused ja tugi ning hinnang nende tulemuslikkuse kohta kantakse õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardile. Nimetatud kaart sisaldab mitmeid õpilase isikuandmeid, sh eriliiki isikuandmeid. Palume täpsustada, millise volitusnormi alusel on eelnimetatud kaardi vorm kehtestatud ning kus seaduse tasandil on reguleeritud sinna kantavad isikuandmete kategooriad. Juhime tähelepanu, et PGS § 47 lõiked 4 ja 5 ei ole Justiits- ja Digiministeeriumi hinnangul õigusliku alusena piisavalt täpsed, kuna selge ei ole, milliseid isikuandmete kategooriad töödeldakse ja kui kaua neid säilitatakse</p>	<p>Teadmiseks võetud. Haridus- ja Teadusministeerium on juba alustanud erinevate seaduste revisjoniga, et vaadata üle andmekaitsealane regulatsioon, kuid käesolev seaduse eelnõu ei ole selleks sobiv akt, kus tulemused realiseerida, kuna oleme seletuskirjas juba eelnõu kiireloomulisust põhjendanud.</p>
<p>6. Palume arvestada ka käesoleva kirja lisades esitatud eelnõu ja seletuskirja failis jäljega tehtud normitehniliste märkustega ning märkustega eelnõu mõju kohta.</p>	<p>Arvestatud. Eelnõu ja seletuskirja on muudetud.</p>

EESTI KOOLIJUHTIDE ÜHENDUS	
Eesti Koolijuhtide Ühendus toetab põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse paragrahv 58 muudatusi.	Teadmiseks võetud.
<p>Toetame paragrahvi 27 täiendust, millega luuakse seaduslik alus, et õpilaskandidaat saab järjestada sisseastumisel gümnaasiumid ja kutseõppeasutused või nende õppesuunad ja/või erialad enda eelistustest lähtuvalt pingeritta.</p> <p>Samas peaks olema see regulatsioon vaidluste vältimiseks kõigile osapooltele üheselt mõistetav. Kas kool võib näiteks vestlustele kutsuda üksnes õpilased, kes on märkinud kooli oma esimeseks või teiseks eelistuseks, hoolimata vastuvõtutestide ja teiste kriteeriumite alusel moodustunud pingereast? Kas kool võib õpilasele vastavalt tema eelistustele pingereas punkte lisada? Koolidel oleks abi selgematest juhistest vastuvõtukordade koostamisel.</p> <p>Lisaks märgime, et kuivõrd koolid ei ole sisseastumise infosüsteemiga lõplikul kujul veel tutvuda saanud, on keeruline ette kujutada, kuidas eelistuste märkimine toimuma saab (nt kas eelistused märgitakse nõ kahetasandiliselt ehk koolide eelistused ning koolisisest õppesuundade eelistused). Leiame, et 2026. aasta kevadine vastuvõtt vajab koolidega veel täiendavat arutelu. Selle aasta põhikooli lõpetamisel on ootamas ees hulk muudatusi ning põhikooli lõpetaja, kes on liikumas järgmisele haridustasemele, peaks saama kooli poolt toetatud, aga see eeldab selgust koolide endi jaoks.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Vt selgitusi ülal.</p> <p>Sisseastumise infosüsteemi tutvustamiseks ja kasutajatoeks kavandatakse erinevatele osapooltele vastavad infotunnid, juhendmaterjalid ja rakendustugi.</p> <p>Sisseastumise infosüsteemi infotund 16. oktoobril 2025. a toimuv infotund salvestatakse ning see on HTM YouTube kanalil järelvaadatav.</p>
Toetame paragrahvi 28 lõike 1 punkti 7 muutmist.	Teadmiseks võetud.
<p>Paragrahvi 28 lg 2 kehtetuks tunnistamine tekitab koolijuhtides vastakaid seisukohti ning küsitavusi ja on neid, kes sellega ei nõustu. Mõistame, et õpikohustuse valguses võiks olla kõikidele koolidele sama regulatsioon, kuid sel juhul tuleks täpsemalt sõnastada gümnaasiumi lõpetamise tingimused. Kuidas saame positiivsed hinded lõputunnistusele, kui aastast aastasse on õpilane negatiivsete hinnetega järgmisse klassi üle viidud? Kas muudatusega anname sõnumi noortele, et gümnaasiumi saab lõpetada ka kursustega, kus ei ole saavutatud õpitulemusi õppekava järgselt? Hetkel tundub, et neile küsimustele ei ole selgeid vastuseid.</p>	<p>PGS § 28 lõike 2 muutmine on seotud § 28 lõike 1 punkti 7 muutmisega. Sellel ei ole otsest seost õppimiskohustuse kehtestamisega, vaid on seos asjaoluga, et isiku põhiõigusi puudutavates küsimustes peab otsuse langetama seadusandja (Riigikogu), sekkumine põhiõigustesse on lubatud üksnes seaduse alusel.</p>
EESTI ÕPILASESINDUSTE LIIT	
Eesti Õpilasesinduste Liit on tutvunud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõuga ning esitab siinkohal oma arvamuse ja ettepanekud. Mõistame, et eelnõu koostamisel on soovitud muuta haridusega seotud otsustusprotsesse – nagu kooli vastuvõtt, mõjutusmeetmete rakendamine ja koolist	Teadmiseks võetud.

<p>väljaarvamine – senisest kiiremaks ning paremini seadusega kooskõlas olevaks.</p> <p>Kuigi eesmärk on iseenesest mõistetav ja aktsepteeritav, ei saa sama öelda kõikide kavandatud muudatuste kohta, sest mitmel juhul ei ole piisavalt arvestatud õpilaste vaatepunktiga. Järgnevalt esitame tagasiside eelnõus toodud muudatuste kaupa.</p>	
<p>Esmalt käsitleme eelnõu punkti, mille kohaselt gümnaasiumidel oleks lubatud vestlusele kutsuda vaid need õpilaskandidaadid, kes on asetanud vastava kooli oma eelistusjärjekorras esikohale. Eesti Õpilasesinduste Liit leiab, et kuigi koolieelistuse arvestamine vähendaks koolitöötajate koormust ning kiirendaks vastuvõtuprotsessi, ei ole piisavalt tähelepanu pööratud pingele, mis langeb seejuures õpilasele. Eelnõu eeldab, et õpilane oskab enne eksamite ja testide tulemuste selgumist täpselt hinnata, millisesse kooli tal on realistlik võimalus sisse saada (sest avalduste esitamine koolidesse toimub enne, kui on teada põhikooli lõpueksamite või koolikatsete tulemused). See piirab õpilaste valikuvabadust, sest otsus ei pruugi põhineda kooli väärtustel ega sobivusel, vaid hoopis ebakindlal hinnangul oma akadeemilistele võimetele. Nii võib õpilane koolieelistusi valides end nii ala- kui ka ülehinnata, mis tekitab lisapingeid nii talle kui ka tema pereliikmetele ning võib omakorda mõjutada tema edasist õpiteed. Selleks, et kavandatav süsteem oleks õpilast toetav, peab kavandatav lahendus osaliselt piirama koolide võimalust kehtestada mistahes vastuvõtu kord: eeldus võiks olla, et koolid võiksid kutsuda kandideerivatest õpilastest suurema osa positiivsete tulemustega õpilastest, kes ilmtingimata ei ole antud kooli valinud kui esimest eelistust. Paraku ei ole Eestis pakutav karjääriõpetus ja -nõustamine veel sellisel tasemel, et järgmisesse kooliastmesse kandideerimisprotsess ei pea olema õpilast tema valikute tegemisel toetav.</p>	<p>Koolid arvestavad sisseastumise pingerea moodustamisel erinevaid andmeid, sealhulgas lõpueksamite tulemusi ja aastahindeid põhikoolis. Lõpueksamitest viimane (eesti keel teise keelena) selgub vahetult enne avalduste esitamise tähtaega. Eesti keel, matemaatika ja valikeksam toimuvad varem ja nende tulemused on õpilaskandidaatidele ka varem teada. Avaldusi saavad õpilaskandidaadid esitada piisava aja jooksul 1. märtsist kuni 15. maini. Samuti saab kandideerimisavaldusi ja eelistusi muuta kuni 15. maini.</p> <p>Aastahinded selguvad küll vastuvõtuprotsessi ajal, kuid õpilaskandidaatidele on teada tema õppeaasta kestel saavutatud tulemused ja kokkuvõtvad hindad (trimestrihindad või veerandihindad, millest kujuneb aastahinne). Seega on kujunev aastahinne õpilasele teada (arvestades, et trimestri tulemustest on teada kaks kolmest ja õppeveerandi puhul kolm neljast) ning seda kõike saab arvestada valikute tegemisel.</p>
<p>EÕEL leiab, et õpilase käitumise üle arutamise ja mõjutusmeetmete määramisega seotud otsustusprotsessiga kaasneva osalejate arvu vähendamine on isikuandmete kaitse seisukohalt mõistlik ning toetab vastavat muudatust. Samas peame oluliseks tagada, et otsuste tegemisel oleks kaasatud õpilasega vahetult kokku puutuvad spetsialistid. Seetõttu teeme ettepaneku, et seadusesäte sisaldaks direktori poolset kohustust konsulteerida asjakohase spetsialistiga olgu selleks nt koolipsühholoog, õppenõustaja, klassijuhataja, mentor vms. Sõnastus võiks olla midagi taolist: „,,(4)</p>	<p>Ei arvesta. Direktor on kõigest otsuse tegija (haldusorgan). See ei tähenda, et direktor viib läbi otsustamisele eelneva haldusmenetluse. See (otsustamiseks vajaliku informatsiooni jne koondamine) on pädevate koolitöötajate ülesanne. Haridus- ja teadusminister annab samuti välja käskkirju (mis on vaadeldavad samuti haldusaktidena), kui see ei tähenda, et minister teeb ära ka kõik eelneva (tõendamise ja otsuse motiveerimise) töö. See on vastava asutuse (ministeeriumi) ametnike ülesanne.</p>

<p>Käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud mõjutusmeetmete rakendamise otsustab direktor või tema volitatud isik, olles ära kuulanud/konsulteerinud asjakohase spetsialisti, kes omab vahetut teadmist õpilase olukorrast.“ Nii on ideaalis võimalik jõuda koostöös tulemuslikuma ja õpilase arengut paremini toetava lahenduseni ning seadus ise suunab koolijuhti küsima nõu pädevatelt kolleegidelt olukorrale lahenduse leidmiseks.</p>	<p>Seega kuna eeltöö tehaksegi ära koostööna ei ole eraldi sätte järele vajadust.</p>
<p>Eesti Õpilasesinduste Liit nõustub, et kooli kodukord peab olema kooskõlas seadusega ning gümnaasiumil ei tohiks olla õigust kehtestada omaalgatuslikke aluseid õpilaste väljaarvamiseks. Hariduspõhiõiguse piiramine peab olema üheselt ja selgelt sätestatud seaduses, mitte kooli tasandil.</p> <p>Samas näeme eelnõu tagajärjena, et gümnaasiumiõpilaste koolist väljaarvamine võib muutuda oluliselt lihtsamaks, mis on probleem. Eelnõu kohaselt on koolil õigus arvata õpilane välja juhul, kui tal on ühe õppeaasta jooksul tekkinud kolmes või enamas õppeaines „nõrgad“ või „puudulikud“ kursusehinnad. Mõistame, et kohustusliku kooliea pikenemine suurendab vajadust vabade õppekohtade järele ning et õpingutel edutuid õpilasi ei soovita lõpuni „kaasa vedada“.</p> <p>Ent eelnõu ei arvesta, et gümnaasiumis kaasnevad sageli stressirohke õppekoormus, motivatsiooni langus ja kahjuks ka koolikius, mis võivad viia hinnete halvenemiseni. Õpilaskeskne haridussüsteem peaks pakkuma neile noortele tuge ja aitama nad keskkooli edukalt lõpetada, mitte looma kerget võimalust nende väljaarvamiseks. Selline äkiline haridustee katkestus vähendab oluliselt edasise võimalusi sama taseme hariduse omandamiseks mõnes muus õppeasutuses või edasise hariduse omandamiseks kõrghariduse astmes.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Väljendatud kartus ei vasta tõele. Esiteks ei saa õppimiskohustuslikku ehk alla 18-asastast õpilast koolist välja arvata ka siis, kui kõik kursused või aastahinnad on puuduliku/nõrga hindegas hinnatud. Teiseks ei ole muudatus kuidagi ajendatud õppimiskohustuse kehtestamisest ning vajadusest senisest suurema hulga õppekohtade olemasolu järele (nagu oleme viidanud ei saa õppimiskohustuslikku õpilast koolist isiku tahte vastaselt välja arvata, seega ei saa seost olla). Kolmandaks olid senised ootused õppetöös edasijõudmisele (tugevamates) gümnaasiumites sätestatud oluliselt kõrgemalt (kodukordades).</p>